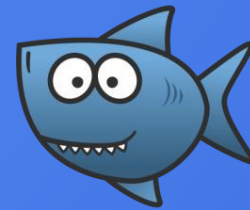

ZOOGEOGRAFIE MOŘÍ

Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů

Kateřina Rylková 2024
rylkova@af.czu.cz

Co se stane s velrybou když chcípne?

Planeta Země (?)

- ⊙ 70% povrchu tvoří světový oceán
- ⊙ 300x větší prostor než souš
- ⊙ obrovská zonace výskytu organizmů
- ⊙ z 33 známých živočišných kmenů 32 přítomno
- ⊙ 15 kmenů výhradně v mořích

Vodní biocyklus

⊙ **Mořský = světový oceán**

Přechody s terestrickým biocyklem:

a) příliv a odliv: svijonožci, sasanky...

b) pravidelné změny: část sezony na moři, část na souši – alky, ploutvonožci, tučňáci

c) trvalý přechod – kytovci (*Cetacea*), plostěnky

⊙ **Limnický = sladkovodní**

- 0,3% povrchu země

- 0,6 % vody (většina vázána v polárních oblastech)

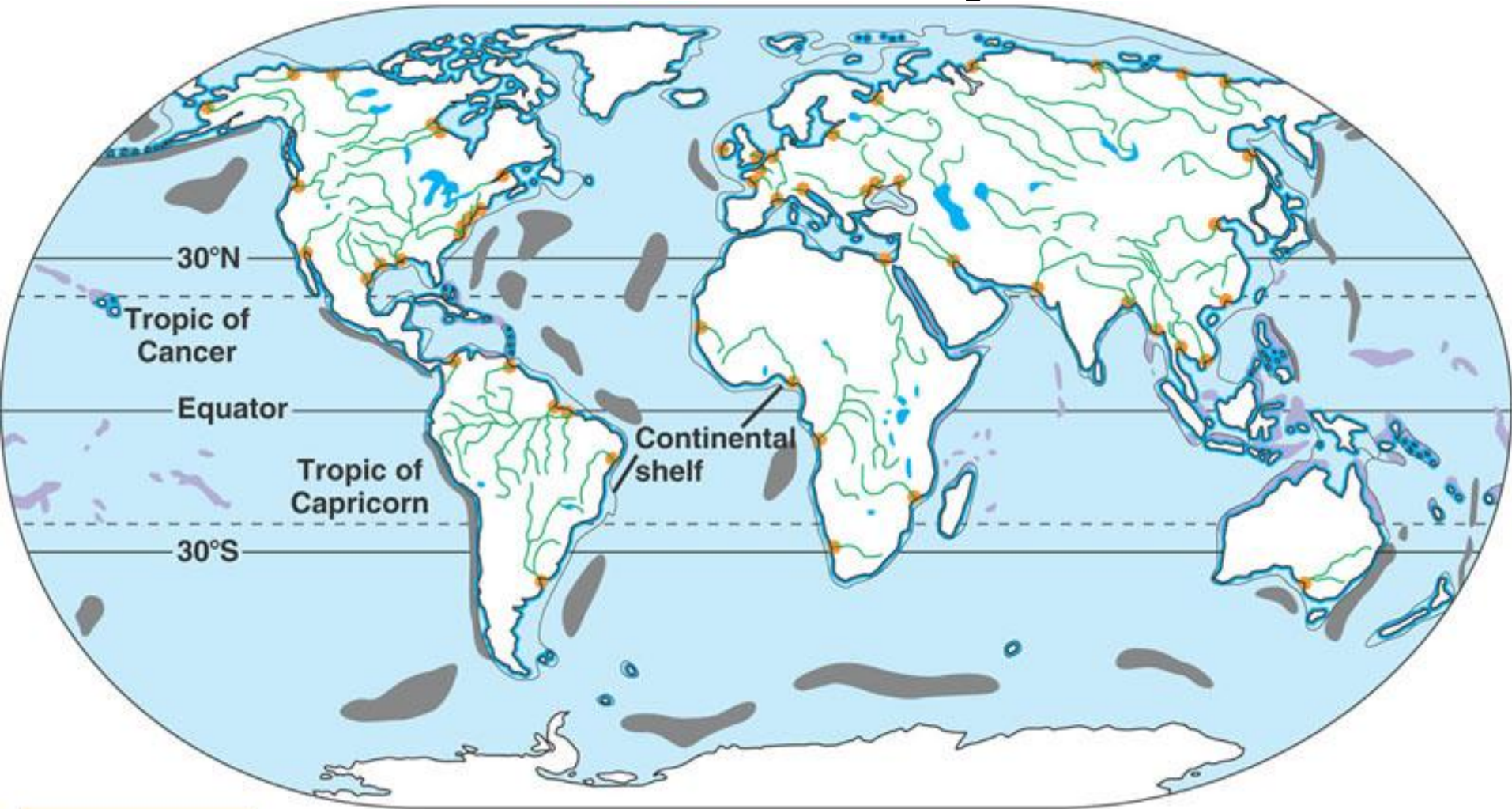
- mladý ekosystém – od třetihor

- archaické skupiny – latimérie (původně sladkovodní)

- bahníci (*Dipnoi*), 7 druhů, Gomdwana

⊙ **Styk mořského a limnického systému** – brakické vody

Vodní biomy

ey

jezera

řeky

ústí velkých řek

Oblasti abysálu a hadálu

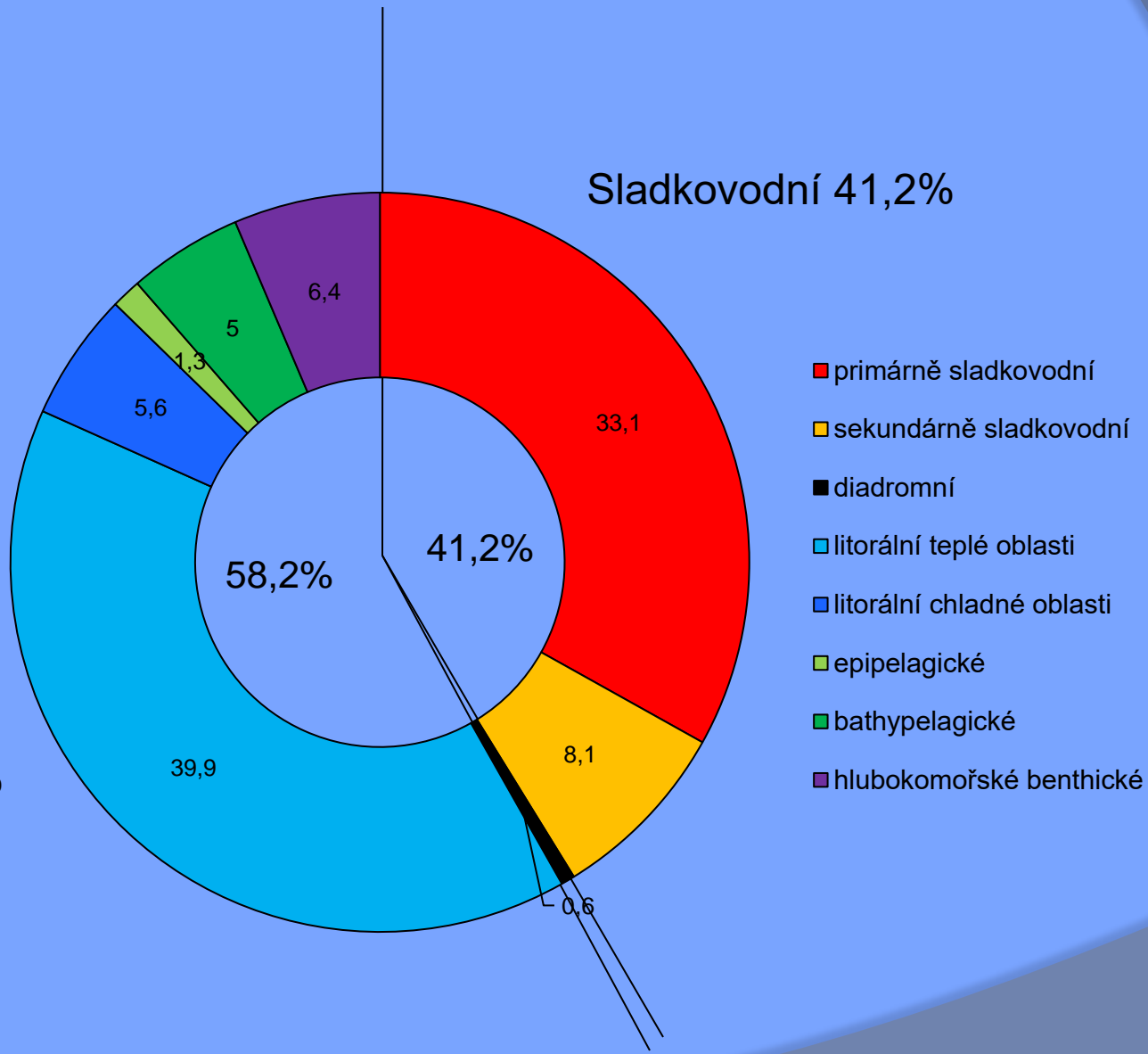
korálové útesy

oceánský pelagiál

přilivové zóny

Zastoupení živočišných tříd

Biocyklus	plocha	počet druhů (tis)	počet tříd	end. třídy
⊙ Mořský	70,8%	160	63	32
⊙ Limnický	0,3%	65	28	---
⊙ Suchozemský	28,9%	900	19	5

Sladkovodní 41,2%

- primárně sladkovodní
- sekundárně sladkovodní
- diadromní
- litorální teplé oblasti
- litorální chladné oblasti
- epipelagické
- bathypelagické
- hlubokomořské benthické

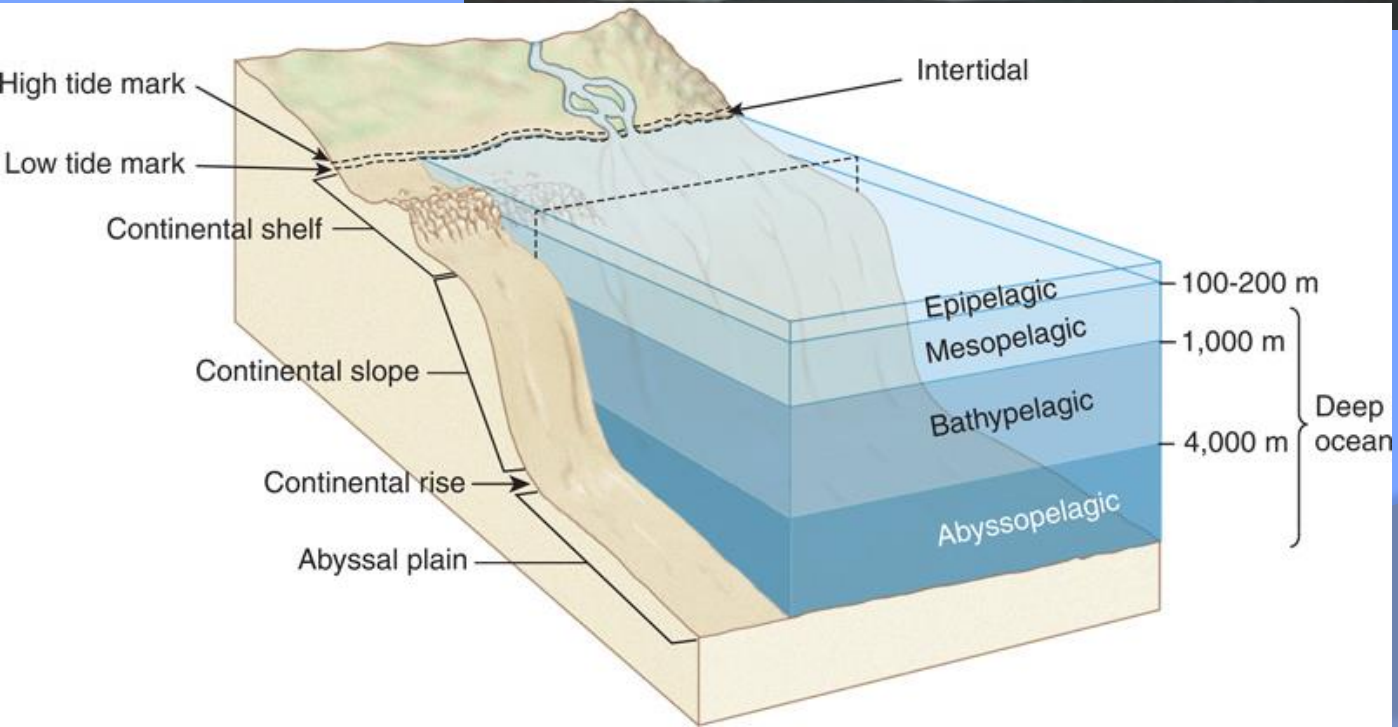
Mořské 58,2%

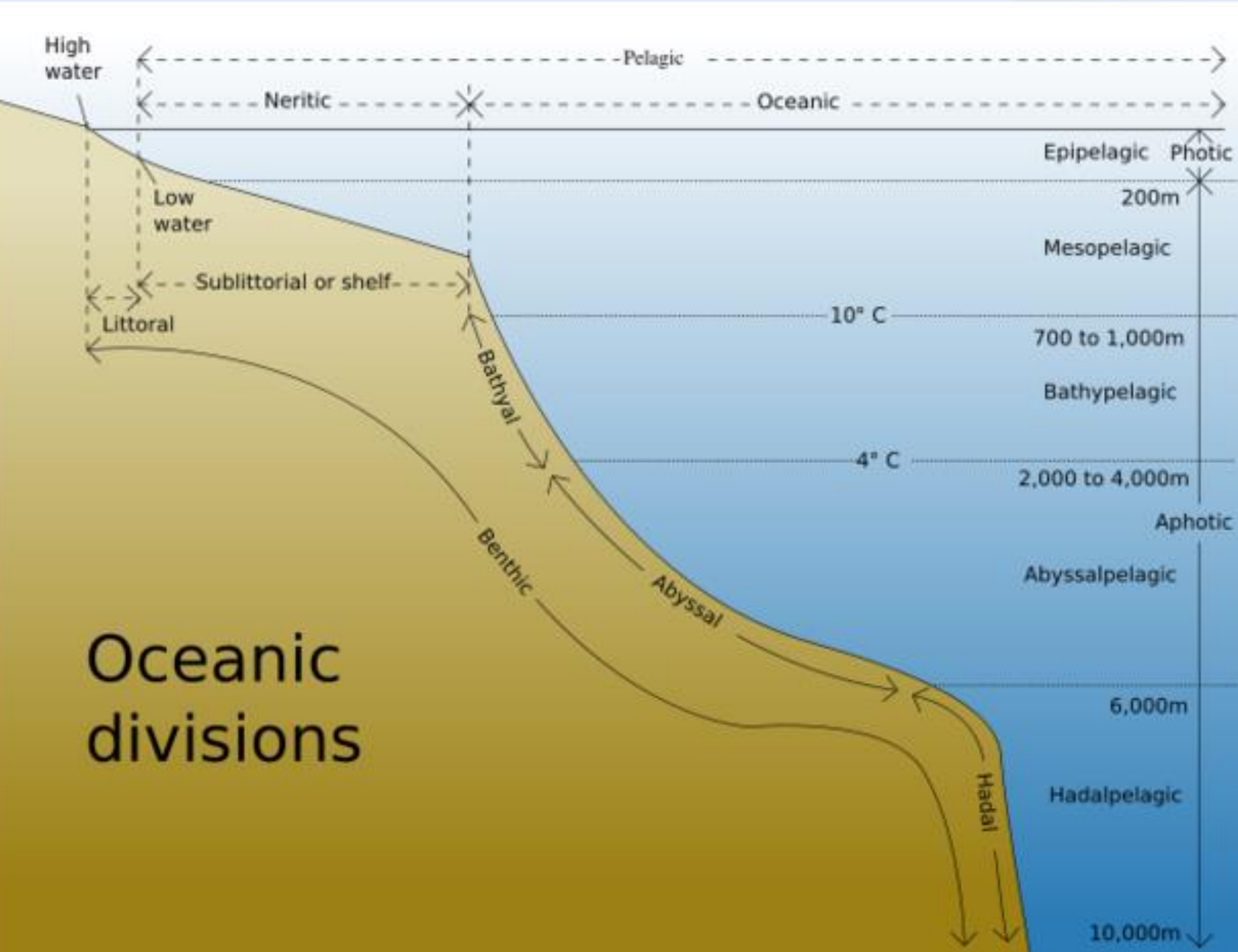
Diadromní 0,6%

Světový oceán

- ◎ salinita prům. 35‰, ústí řek 13-15‰
- ◎ téměř konstantní podmínky (v čase i prostoru)
- ◎ Hloubka↑ - světlo↓ - tlak↑ - teplota↓
- ◎ Světlo: do 200 m = eufotická vrstva
- ◎ Do 1000-1500 ještě proniká, níže absolutní tma

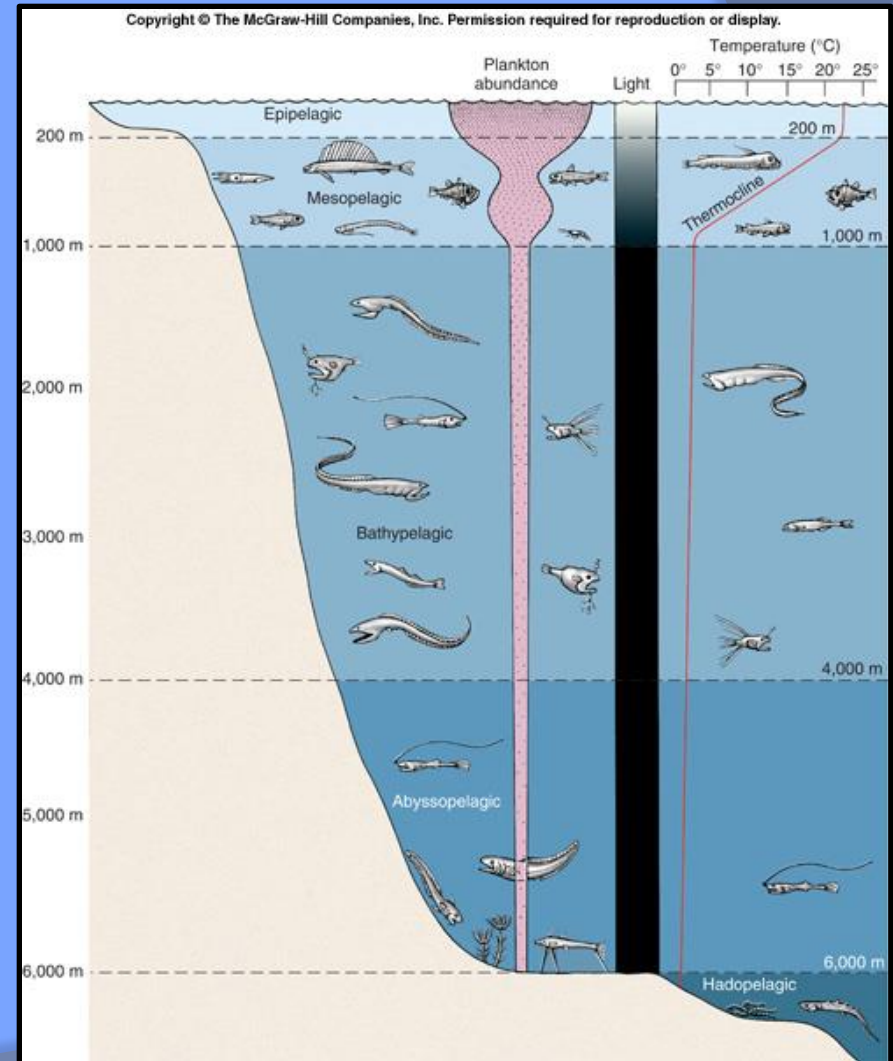

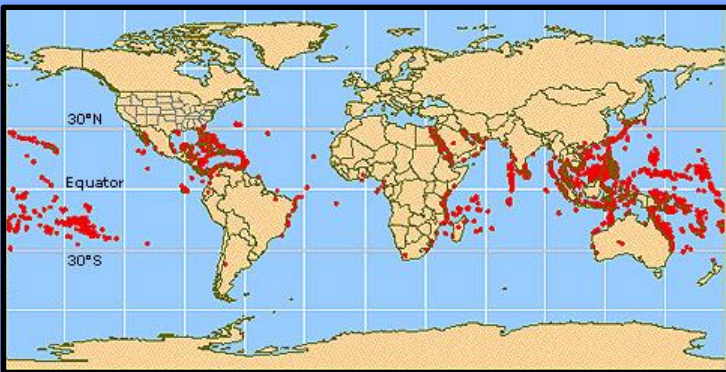
Oceanic divisions

Abundance of marine fauna

- from the surface down to the bottom
- from 50 m abundance significantly decreases
- they are not only active in areas with life (depths of the Black Sea...)
- towards the poles from the equator the number of species and biomass decreases

- ⊙ Největší diverzita je v oblastech korálových útesů
- ⊙ hranice: izoterma 20°C (cca 30° šířky), optimum 23-25°C ; do 50m
- ⊙ roční úhrnná primární produkce organické hmoty dosahuje vyšších hodnot než na většině území kontinentů

Zoogeografické rozčlenění mořského biocyklu

Členění podřízeno ekologickým podmínkám

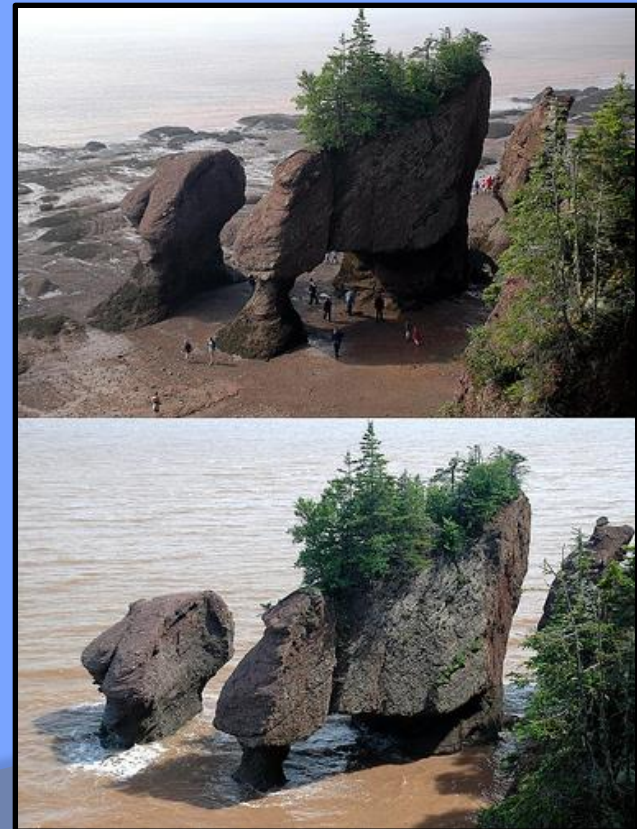
- ◎ Litorál (1)
- ◎ Pelagiál (2)
- ◎ Abysál (3)

(1) + (3) fauna vázaná na substrát

(2) – nekton, plankton

Příbřežní zóny

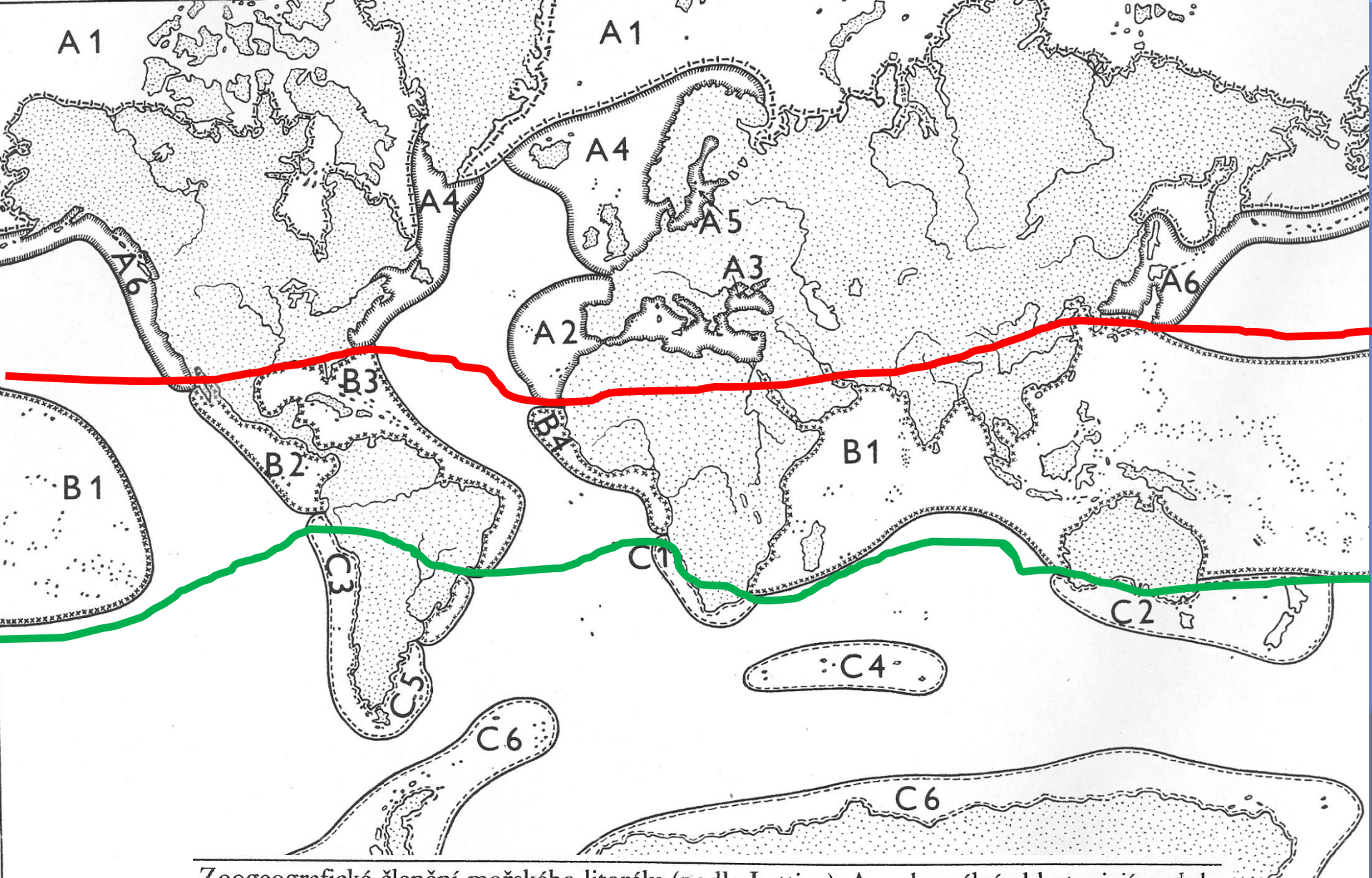
- ◎ Styk s terestrickým biochorem
- ◎ organismy vystaveny příboji, přílivu a výrazným změnám teploty
- ◎ korýši, sasanky, mlži...

Litorál

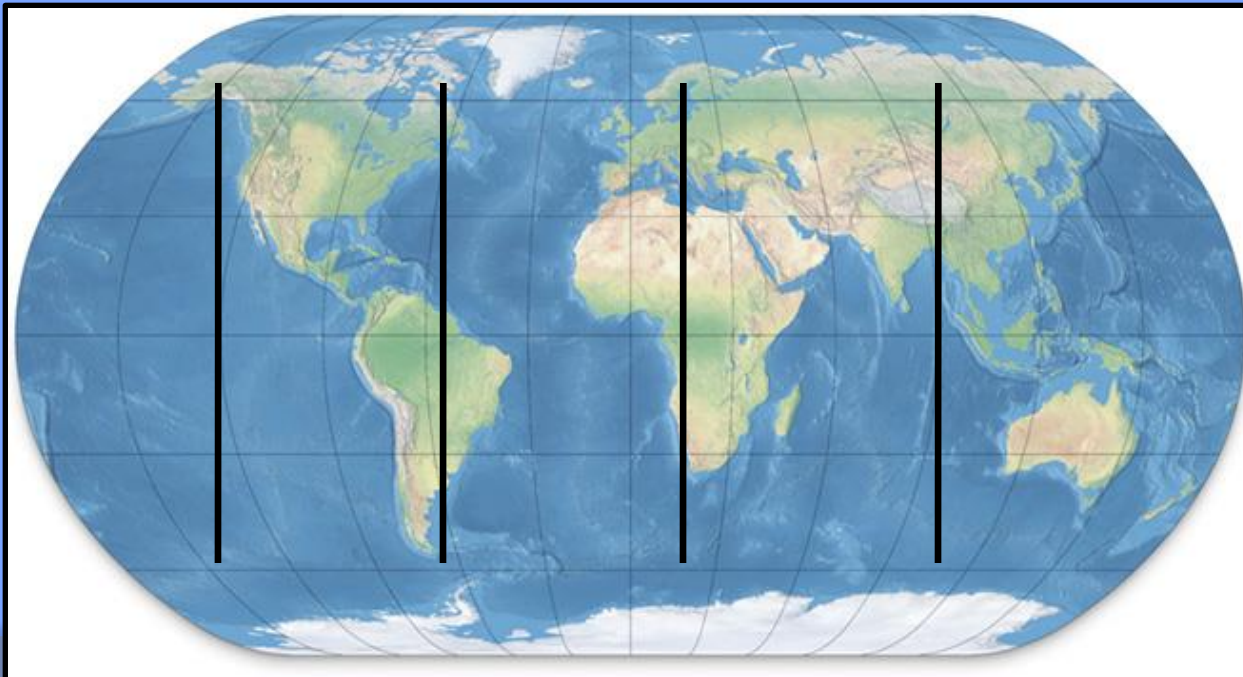
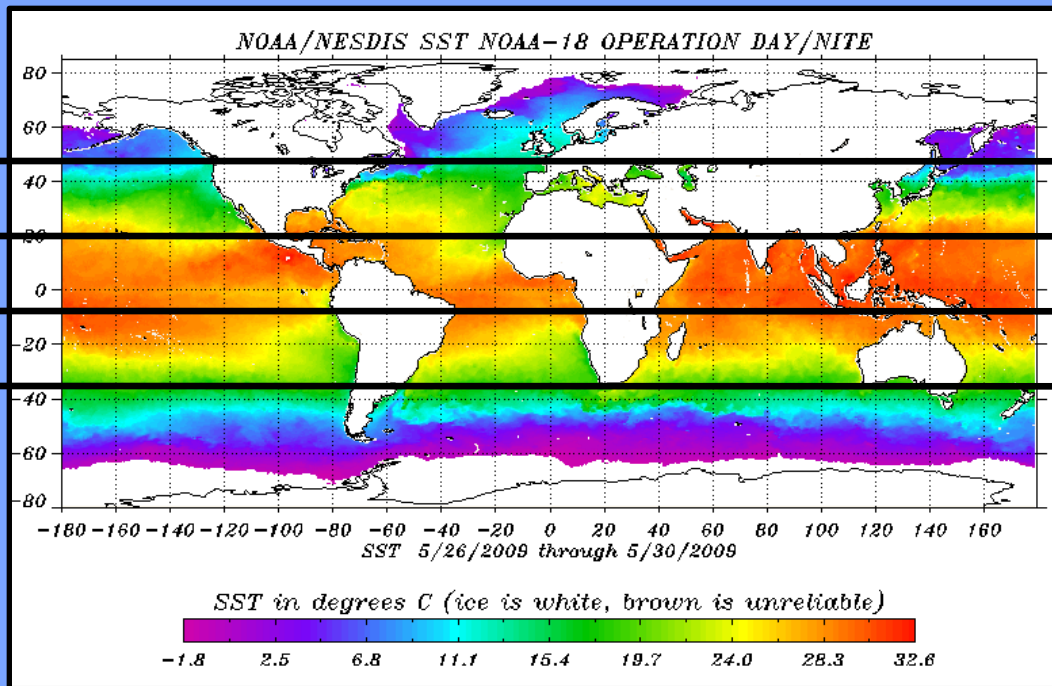
- ⊙ dno do 200m (šelfová moře)
- ⊙ eufotická zóna - vysoká primární produkce
- ⊙ 7% světového oceánu vs. 11250 druhů ryb (45%)
- ⊙ všechny třídy kromě přílipkoců (*Monoplacophora*)

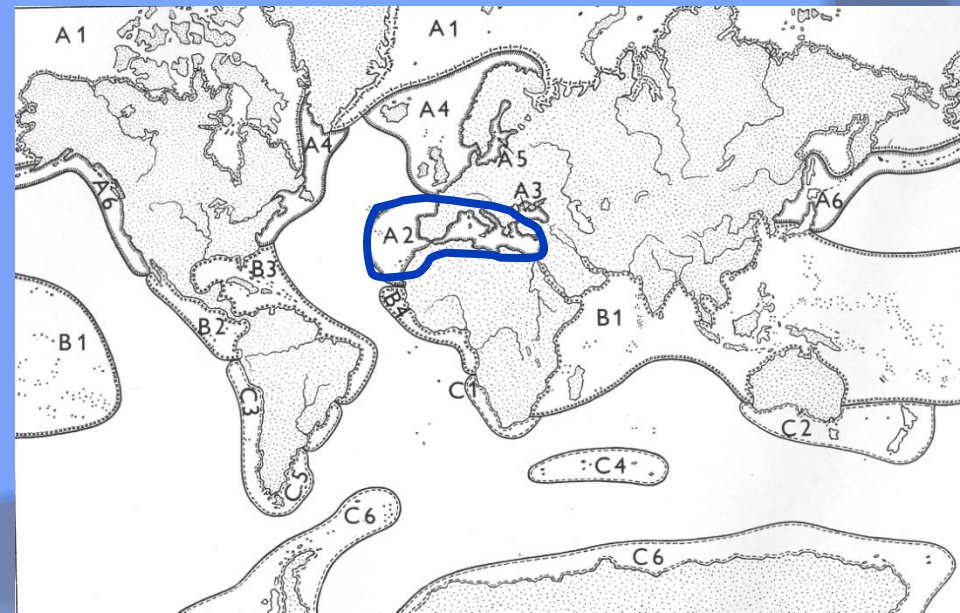
Zoogeografické členění mořského litorálu (podle Lattina): A — boreální oblast a její podoblasti: A 1 — arktická; A 2 — atlantsko-mediteránní; A 3 — sarmatská; A 4 — atlantsko-boreální; A 5 — baltská; A 6 — severopacifická. B — tropická oblast a její podoblasti: B 1 — indiko-západopacifická; B 2 — východopacifická; B 3 — západoatlantská; B 4 — východoatlantská. C — antiboreální oblast a její podoblasti: C 1 — jihoafrická; C 2 — jihoaustřalská; C 3 — peruánská; C 4 — kerguelenská; C 5 — antiboreálně americká; C 6 — antarktická.

Výrazné členění litorálu:

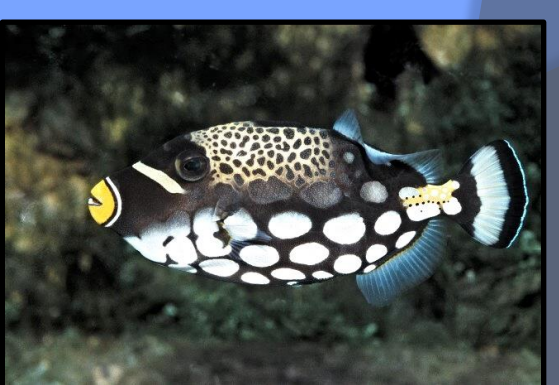
- ◎ zonální charakter hlavních zoogeogr. oblastí:
  - boreální
  - tropická
  - antiboreální
- ◎ přechod mezi boreální a tropickou: atlantsko-mediteránní
- ◎ zoogeografické bariéry:
  - hranice kontinentů,
  - teplota
  - volné moře mezi kontinenty
- ◎ většinou liniové areály
- ◎ alopatické areály v rámci rodů

- ◎ bentická fauna: ostnokožci, mlži, chroustnatky, kroužkovci, korýši, chobotnice, žahavci, houby
- ◎ bohaté potravní zdroje, dobré podmínky pro rozmnožování = vazba volně plovoucích organismů (ryby, paryby, hlavonožci, kytovci, žahavci...)

ichthyofauna litorálu

- © *Muraenidae, Holocentridae, Serranidae, Chaetodontidae, Pomacentridae, Acanthuridae, Scaridae, Balistidae...*

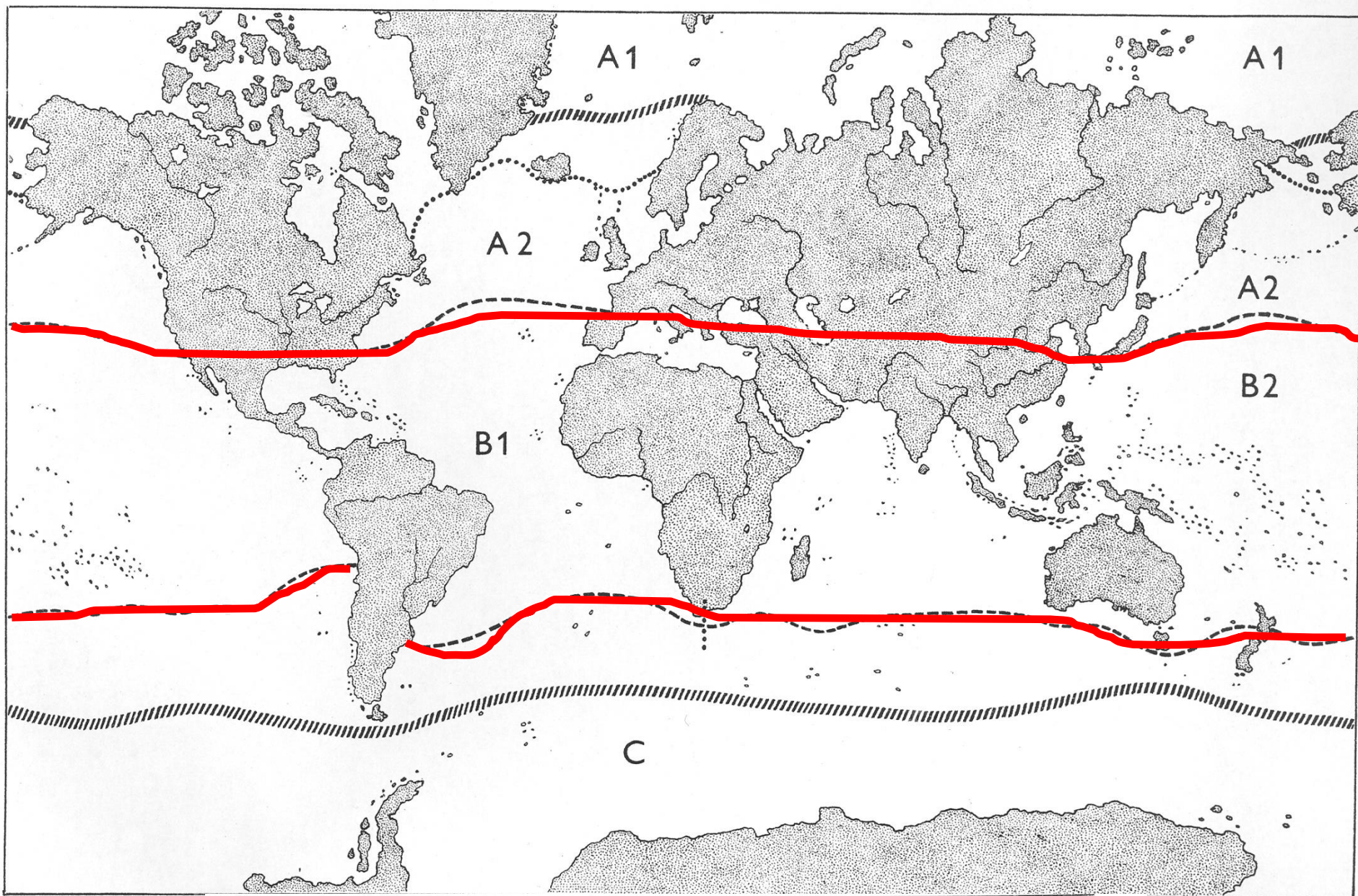
Pelagiál

- ◎ Epipelagiál – eufotická zóna, probíhají fotosyntetické procesy, světlo postupně pohlcováno
- ◎ Mesopelagiál – „soumračná“ zóna
- ◎ Batypelagiál – afotická zóna, naprostá tma, živočichové závislí na spadu organického odpadu z vyšších vrstev = déšť padajících mrtvol

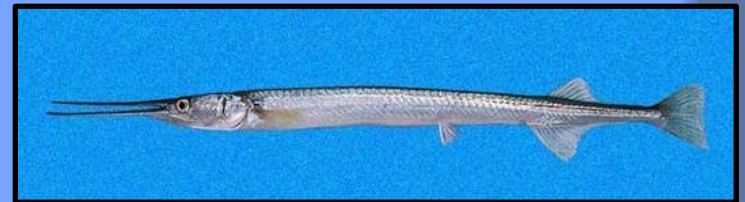
Pelagiál

- ⊙ Omezená prostorová izolace = zoogeograficky málo členěn
  - oblast epipelagiálu – podobný průběh jako oblasti litorálu
  - malý počet podoblastí
  - oblasti v bathypelagiálu nejsou stanoveny
- ⊙ Oblast volného vodního sloupce bohatá na kyslík, chudá na organickou hmotu - propad do hloubek
  - druhově chudé oblasti
- ⊙ v pásmech upwellingu je biodiverzita i biomasa bohatší
- ⊙ organismy zcela nezávislé na pevném substrátu
  - druhy   aktivně plovoucí = nekton
  - pasivně se vznášející = plankton
- ⊙ raná ontogenetická stádia bathypelagických druhů v epipelagiálu

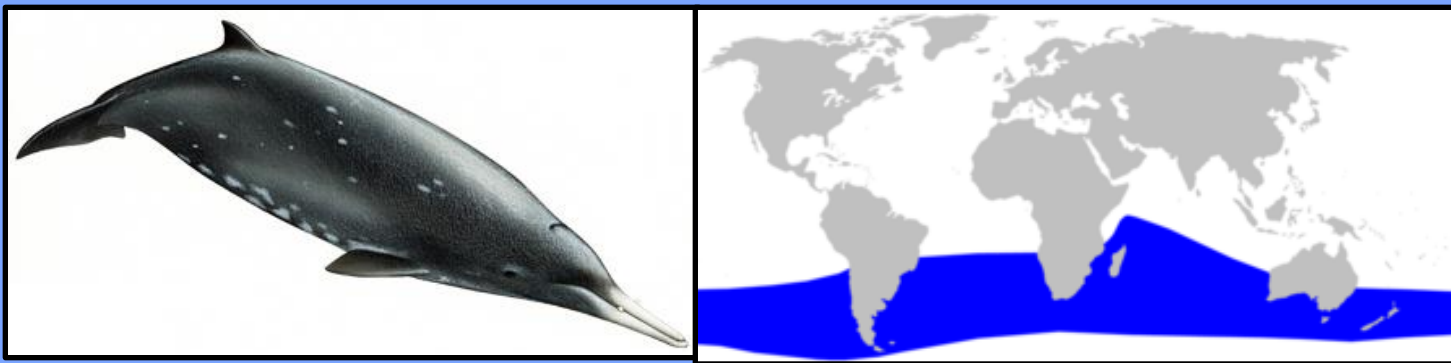

45. Zoogeografické členění mořského pelagiálu (podle Lattina): — — — hranice mezi oblastmi epipelagiálu: A — boreální oblast; B — tropická oblast; C — antiboreální oblast; . . . hranice mezi podoblastmi: A 1 — arktická podoblast, A 2 — euboreální podoblast; B 1 — atlantská podoblast; B 2 — indopacifická podoblast; - - - - hranice mezi oblastmi batypelagiálu: A 1 — arktická; B + A 2 — centrální, C — antarktická.

- ⊙ mnoho druhů kosmopolitní rozšíření
- ⊙ časté alopatrické areály (*Scomberomorus*)
- ⊙ Druhy žijící blíže pobřeží – limitovány teplotou vody (*Strongylura*)
- ⊙ Bathypelagické druhy – velké areály, bariérou jsou podmořské hřbety a prahy (teplota, např. Gibraltar)

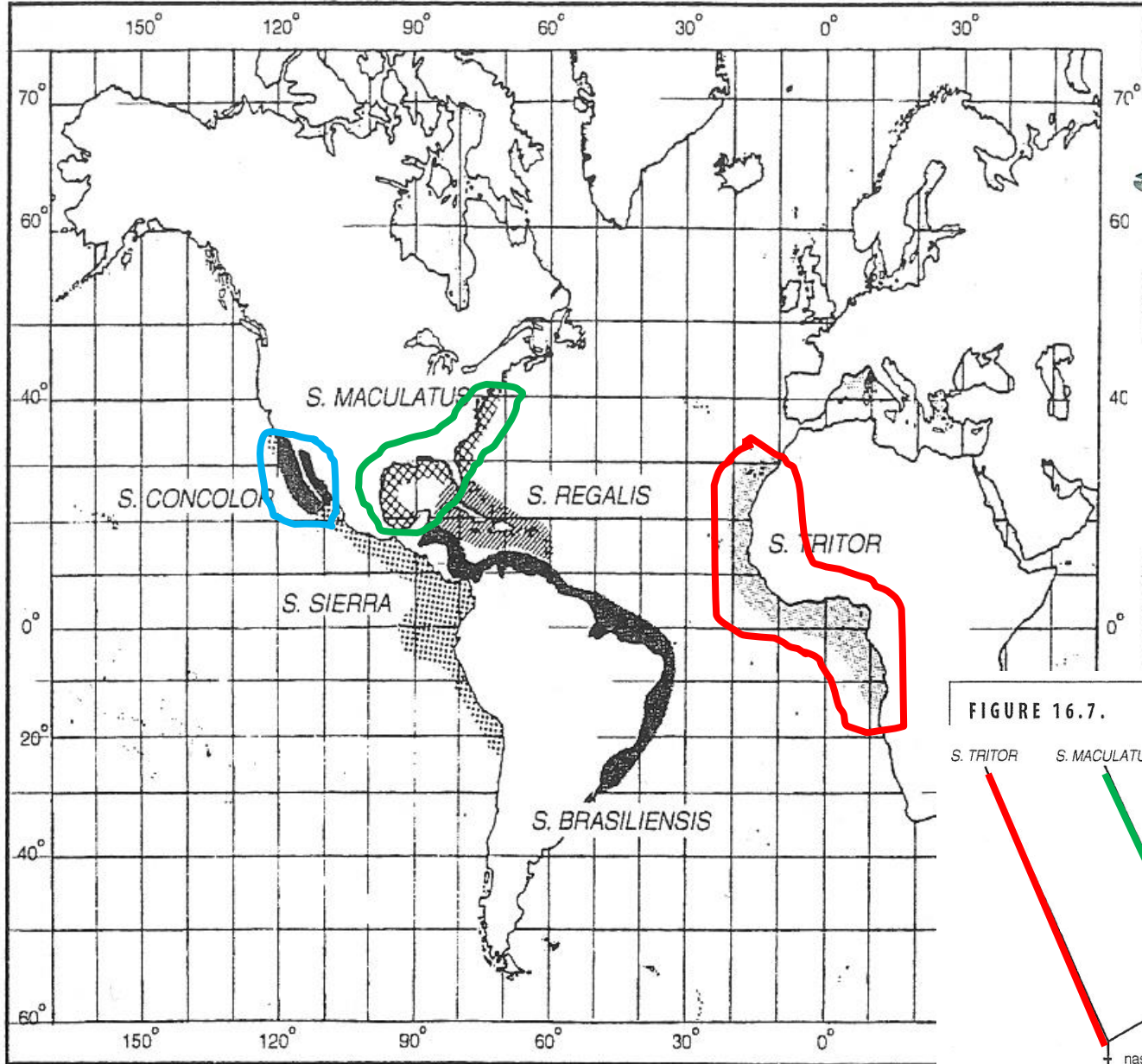
jehlice, *Strongylura* spp.

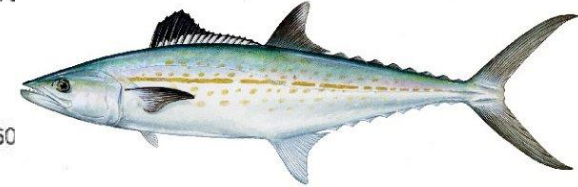
Mesoplodon grayi

FIGURE 16.6. Ranges of the regalis group of *Scomberomorus*.

S. sierra

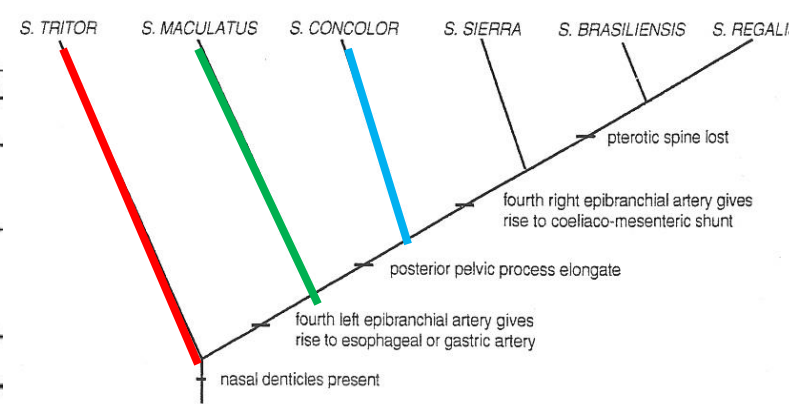

S. regalis

S. concolor

FIGURE 16.7. Cladogram of the *Scomberomorus regalis* group.

Adapted from Collette and Russo 1985a.

Adapted from Collette and Russo 1985a.

fauna bathypelagiálu

Extrémní podmínky = extrémní organismy

schopnost bioluminiscence

ilicium

obrovská tlama, oči, zbarvení
– černé, červené, nebo bílé

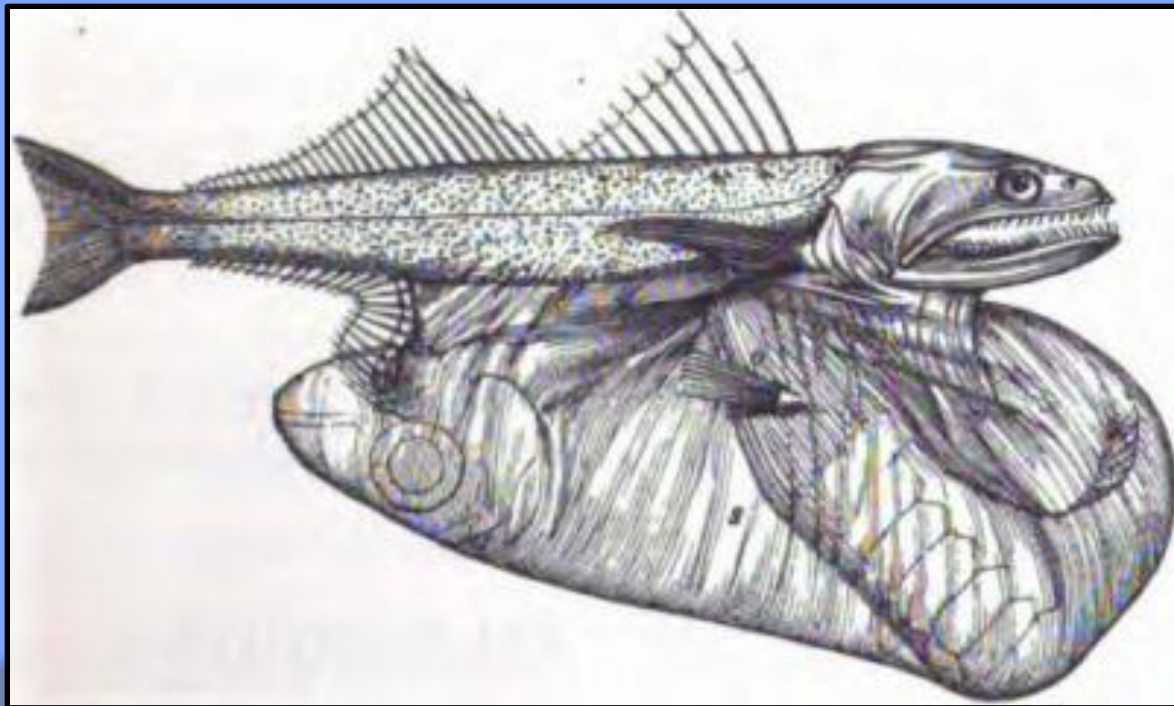

samčí
parazitismus

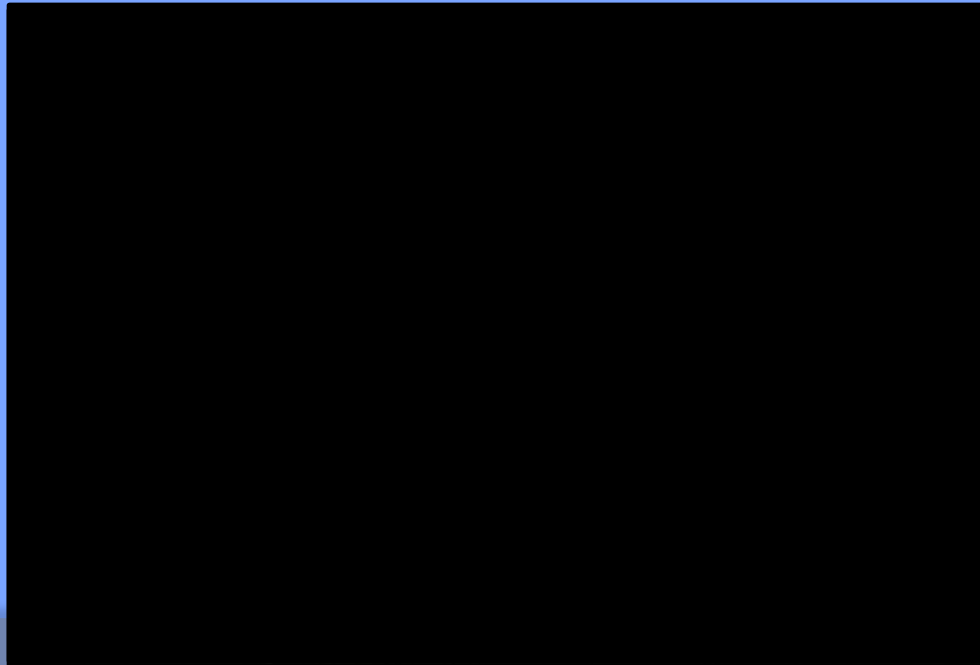

Viper fish, *Chauliodus* spp.

Abysál

- ⦿ život vázaný na dno
- ⦿ druhově druhý nejbohatší habitat moří (ryby)
- ⦿ extrémní, ale stálé podmínky (absolutní tma, zima, obrovský tlak)
- ⦿ Hadál = oblasti od 6 km níže
- ⦿ vysoce specializované organismy, často vystaveny teplotám nižším než 0°C
- ⦿ žádná rostlinná hmota = dravci a mrchožrouti

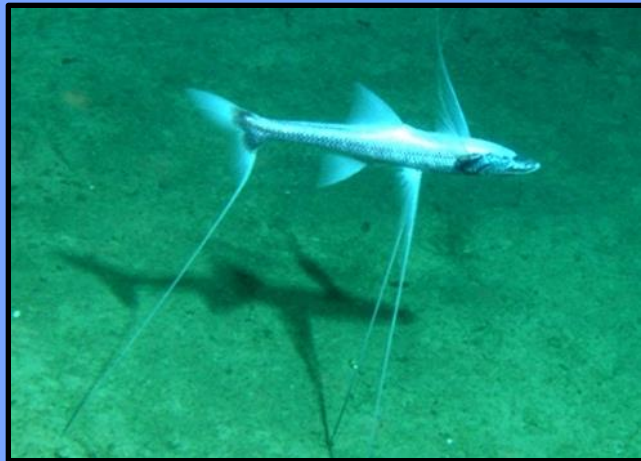
Abysál

- ⊙ Rajonizace na základě geomorfologického a teplotního rozrůznění
- ⊙ Názory o kosmopolitním charakteru abysální fauny vyvráceny:
  - 2000 m 40% společných druhů
  - 3000 m 7,2%
  - 4000 m 0%
- ⊙ Hadál – vysoká míra endemismu i v rámci jedné oblasti
- ⊙ Typické organismy: *Isopoda*, *Foraminifera*, *Polychaeta*, *Pogonophora*

Fauna abysálu/hadálu

Hadal snailfish, *Pseudoliparis amblystomopsis*
záznam z hloubky 8 km

Tripod fish, *Bathypterois* spp.

stejnonožec *Bathynomus giganteus*, až
75 cm

hřebenatka *Hyalopecten frigidus*, trvale pod 0°C

Středozemní moře

Litorál – boreál – podoblast: Atlantsko-mediteránní

- ◎ Specifické podmínky:
  - téměř uzavřené moře
  - málo řek
- ◎ Gibraltar – spojení s Atlantickým oceánem
- ◎ Suezský průplav – Rudé moře
- ◎ Dardanelská úžina – Marmarské moře – Bospor – Černé moře

Ovlivnění současné mediteránské fauny

A) v minulosti

- střídání glaciálů
- Messinská salinitní krize (6 mil. let)

B) v současnosti

- oteplování
- lidská činnost
- Suezský průplav
- Gibraltarská úžina

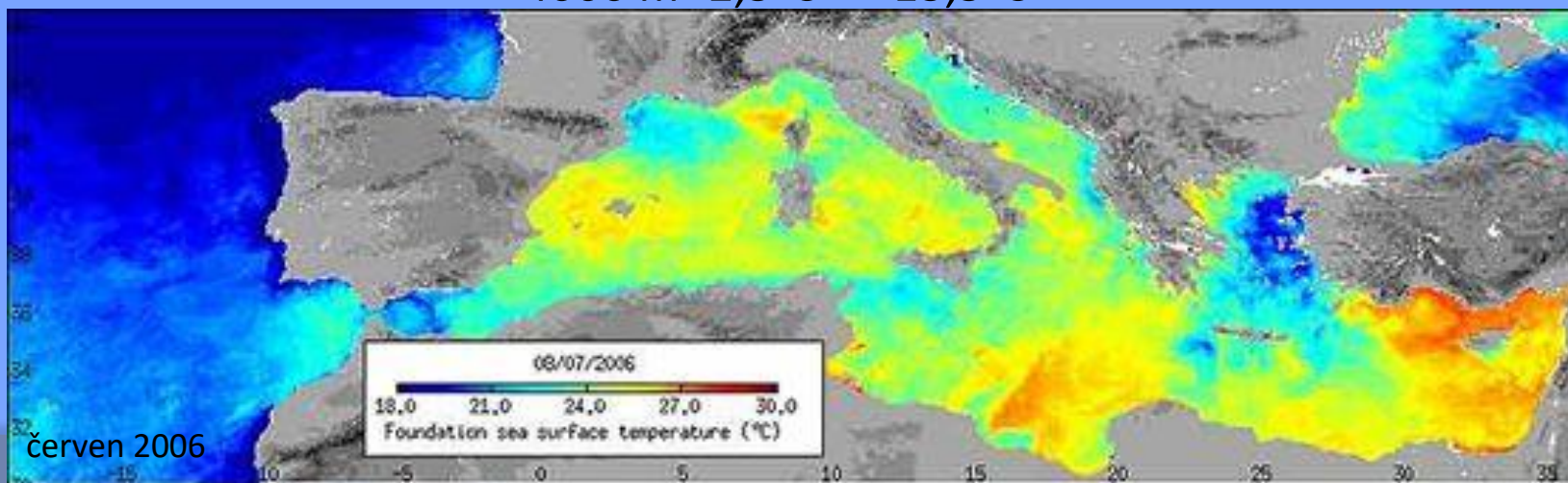
Gibraltar – vysoký podvodní práh

- 320 m pod hladinou
- rozdílné teplotní poměry
- přirozená bariéra pronikání fauny
- chladnomilné atlantické druhy nepronikají
- v hlubinách Mediteránu spíše eurybatická litorální fauna

Výrazně vyšší teplota vody oproti Atlantiku

600 m 11°C 14°C

4000 m 2,5°C 13,5°C

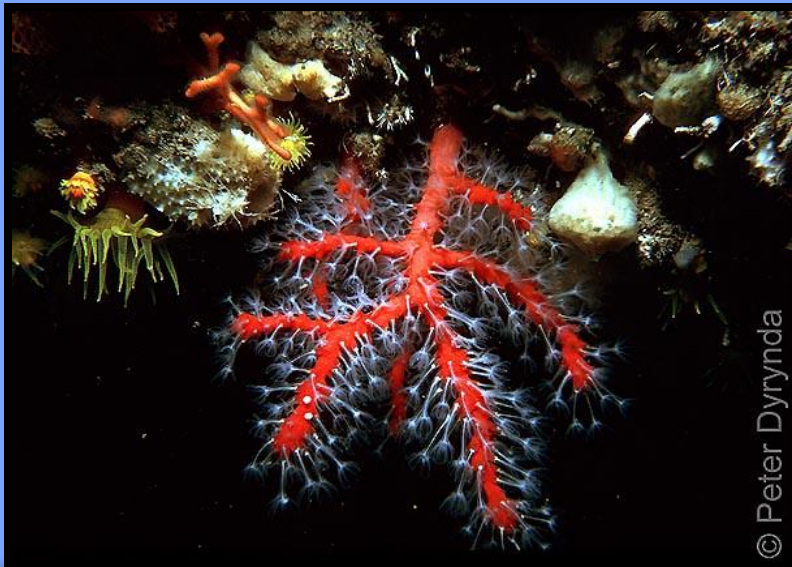

Vysoká míra endemismu

- 45% ostnokožců (ze 145 druhů)
- korál *Corallium rubrum* (1)
- hřebenatka *Pecten jacobaeus* (2)
- ušeň *Haliotis tuberculata* (3)
- částečně i langusta *Palinurus vulgaris*

(3)

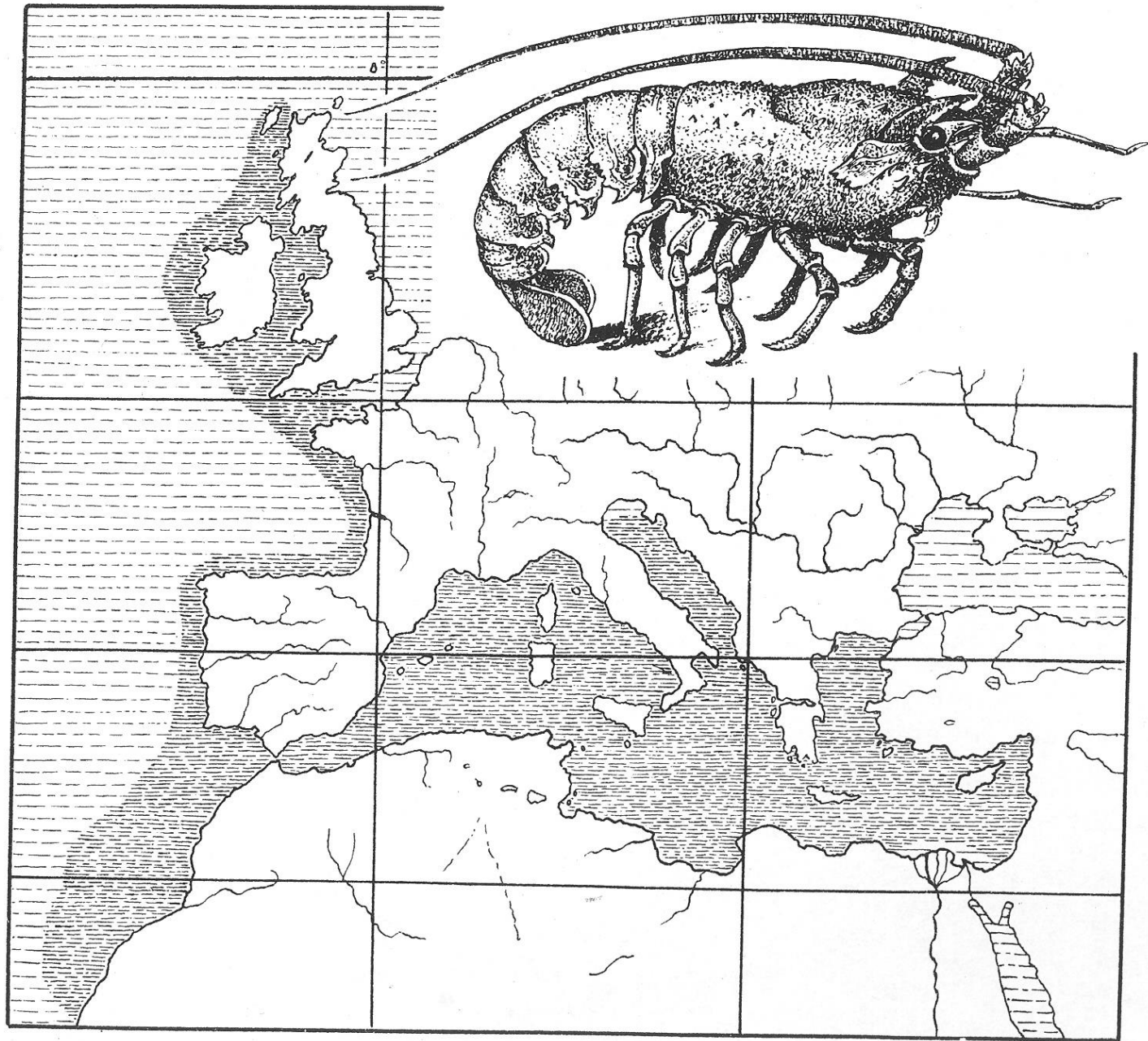
© Peter Dyrnda

(1)

(2)

44. Areál langusty *Palinurus vulgaris* jako příklad atlantsko-mediteránního prvku mořské fauny (Lattin 1967).

Suezský průplav (1869)

- 163 km
- rozdělen na dvě části Hořkými jezery
- ◎ pronikání rudomořských druhů do mediteránu, opačně málo
  - hořká jezera
  - oteplování

Oteplování

